

KRONIKA**V spomin Bojanu Erhartiču (1979–2013)**

Kamno, 17. 10. 2013

URŠKA BREZOVNIK

Sredi oktobra, ko so se slovenske pokrajine odele v čudovite jesenske barve, se je na terenskem delu pri njihovem opazovanju skozi fotografski objektiv z letalom smrtno ponesrečil geograf dr. Bojan Erhartič z Geografskega inštituta Antona Melika Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Bojan se je rodil leta 1979 v Mariboru. Po maturi na II. gimnaziji Maribor je študiral geografijo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Končal jo je leta 2004. Diplomiral je z nalogo *Presoja uporabnosti rastlinskih čistilnih naprav pri planinskih postojankah Triglavskega narodnega parka*, ki jo je izdelal pod mentorstvom dr. Metke Špes. Nato je nekaj let opravljal poklic turističnega vodnika.

Njegove prve geografske objave segajo že v leto 2001, ko je v dvomesečniku *Misli* (angleško *Thoughts*), namenjenemu avstralskim Slovencem, v nekaj zaporednih številkah 50. letnika objavil sedem prispevkov z utrinki iz Slovenije, ki jim je dal skupni naslov *V osmih dneh okoli Slovenije*.

Pomembna prelomnica v Bojanovem življenju se je zgodila leta 2006, ko je v hudi konkurenci uspel dobiti mesto mladega raziskovalca na Geografskem inštitutu Antona Melika ZRC SAZU. Uradno se je na inštitutu zaposlil 1. novembra in bil izvoljen v naziv asistenta, njegova inštitutska mentorica pa je postala dr. Irena Rejec Brancelj. Podiplomsko izobraževanje je nadaljeval na interdisciplinarnem študiju Varstva naravne dediščine na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani, kjer je bil njegov mentor dr. Jurij Kunaver. Do konca tega leta je v samo dveh mesecih dela na inštitutu že pripravil dve predavanji.

Leta 2007 je postal član Izvršnega odbora Ljubljanskega geografskega društva ter njegov referent za geografske večere. V 28. številki revije *Dela* je objavil svoj prvi izvirni znanstveni članek z naslovom *Reliefne oblike kot geodiverziteteta (geomorfološka naravna dediščina)*, v monografiji *Veliki razvojni projekti in skladni regionalni razvoj* (1. knjiga zbirke *Regionalni razvoj*) pa je v soavtorstvu objavil tudi svoji prvi znanstveni poglavji. Prvo nosi naslov *Kras kot razvojni potencial: v iskanju ravnovesja med varovanjem in razvojem*, drugo pa *Nordijski center Planica v luči potreb in možnosti za njegovo uresničitev*. Tega leta je imel tudi 9 strokovnih predavanj.

Leta 2008 je postal član komisije za ekologijo in varstvo okolja na državnem srečanju mladih raziskovalcev Slovenije pod okriljem Zveze za tehnično kulturo Slovenije in aktivno sodeloval pri izvedbi 1. trienalnega znanstvenega posveta *Naravne nesreče v Sloveniji*. Imel je 7 predavanj ter bil na polmesečnem izpopolnjevanju o snežnih plazovih v Turčiji in nekajdnevnik obiskih v Avstriji, Švici, Srbiji, Črni gori in Italiji. V Geografskem vestniku 80-2 je objavil znanstveni članek *Presoja uporabnosti rastlinskih čistilnih naprav pri planinskih postojankah Triglavskega narodnega parka*.

Leta 2009 je pripravil 7 predavanj, bil na nekajdnevnom obisku na pariški Sorboni in se udeležil enotedenske poletne šole *Vrednotenje geodiverziteteta in geološke dediščine na Portugalskem*. V okviru vodnikov Ljubljanskega geografskega društva je objavil svojo prvo strokovno monografijo z naslovom *Jemen* (5. knjiga zbirke *Azija*), ki ima 154 strani in številne fotografije. V soavtorstvu je objavil tudi dva znanstvena članka, in sicer *La Slovénie, berceau du géotourism karstique* v reviji *Karstologia* in *Presoja primernosti načrtovanih vrtičkarskih območij v Ljubljani* v reviji *Urbani izziv*, ter tri znanstvena poglavja v knjigi *Vrtičkarstvo v Ljubljani* (21. knjiga zbirke *Geografija Slovenije*).

Leta 2010 je postal član uredniškega odbora *Digitalne enciklopedije naravne in kulturne dediščine – DEDI*. Imel je 6 predavanj in bil na nekajdnevnik obiskih v Srbiji in Italiji. Objavil je znanstveni članek v reviji *Acta geographica Slovenica* z naslovom *Geomorphosite assessment – Vrednotenje geomorfološke dediščine*, v reviji *Bulgarian journal of meteorology & hydrology* pa v soavtorstvu še članek *Slovenia's Triglav glacier as an indicator of climate change*. Tega leta je objavil tudi tri poglavja v monografijah, in sicer *Conserving geoheritage in Slovenia through geomorphosite mapping* v knjigi *Mapping Geoheritage (Géovisions 35)*, ki je izšla v švicarski Lausanni, v soavtorstvu pa *Naravna dediščina v občini Idrija* v monografiji *Na prelomnici: razvojna vprašanja občine Idrija* (1. knjiga zbirke *Capacities*) in prav tako v soavtorstvu *Vpliv naravnih nesreč na naravno in kulturno dediščino* v monografiji *Od razumevanja do upravljanja* (1. knjiga zbirke *Naravne nesreče*).

Leta 2011 je postal podpredsednik Ljubljanskega geografskega društva in za svoje uspešno društveno delo prejel *Pohvalo Zveze geografov Slovenije*. Imel je 4 predavanja in bil na nekajdnevnik obiskih v Italiji in na Norveškem ter na večtedenskem izpopolnjevanju v Avstraliji. V *Acti geographici Slovenici 51-2* je v soavtorstvu objavil znanstveni članek *Loss of natural heritage from the geomorphological perspective: do geomorphic processes shape or destroy the natural heritage?*, v monografiji *Razvoj zavarovanih območij v Sloveniji* (3. knjiga zbirke *Regionalni razvoj*) pa prav tako v soavtorstvu dve poglavji, in sicer *Premislek o razvoju in zavarovanih območjih* in *Pomen zavarovanih območij v mestnih središčih na primeru Krajinskega parka Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib*. Tega leta je bil tudi soavtor znanstvene monografije *Krajinski park Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib* (16. knjiga zbirke *Georitem*) in soavtor strokovne publikacije *Creative sustainable management, territorially compatible marketing and environmental education*, ki je nastala v okviru evropskega projekta *2Bparks*. Najpomembnejši dogodek tega leta pa je bil 21. oktobra, ko je na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani zagovarjal svoje doktorsko delo *Naravovarstveno vrednotenje geomorfološke dediščine v Dolini Triglavskih jezer z metodo geomorfološkega kartiranja*.

Leta 2012 je bil izvoljen v naziv znanstvenega sodelavca. Imel je kar 12 predavanj, izpopolnjeval pa se je v Italiji, Bolgariji, na Švedskem, Kitajskem in v Makedoniji. Na podlagi rezultatov svojega doktorskega dela je pripravil svojo prvo samostojno znanstveno monografijo *Geomorfološka dediščina v Dolini Triglavskih jezer* (23. knjiga zbirke *Geografija Slovenije*), ki ima 188 strani, nazorne ilustracije in tematske zemljevide ter številne čudovite fotografije, ki jih je v celoti posnel sam. V soavtorstvu pa je objavil še dva članka, in sicer *Geodiversity and geomorphosite research in Slovenia* (*Geografski vestnik* 84-1: *Geograp-*

hical tidbits from Slovenia: special issue on the occasion of the 32nd International Geographical Congress in Cologne) in *Krajinski park Ljubljansko barje: interpretacija kulturne pokrajine* (Geografski obzornik 59-3).

Leta 2013 je postal predsednik Ljubljanskega geografskega društva. Imel je 9 predavanj, obiskal pa je Ciper, Grčijo, Francijo in Združene države Amerike. V *Acti geographici Slovenici* 52-2 je v soavtorstvu objavil članek *Including development topics in a cultural heritage management plan: mercury heritage in Idrija*. Prav na dan njegovega slovesa pa je izšla monografija *Nove razvojne perspektive* (4. knjiga zbirke *Regionalni razvoj*), kjer je s sodelavci inštituta objavil svoje zadnje poglavje *Geoturizem kot nova razvojna perspektiva Slovenije*.

Poleg omenjenih člankov, poglavij in monografij ima Bojan še celo vrsto drugih objav. V slovenski bibliografski bazi podatkov je zabeleženih nekaj čez 140 njegovih bibliografskih enot, kar je za raziskovalca, ki je komaj začel svojo samostojno znanstveno pot, zelo veliko.

Pred sedmimi leti smo se torej začeli srečevati z Bojanom kot geografom raziskovalcem. Že ob prebiranju njegove diplomske naloge smo na inštitutu spoznali, da prihaja med nas pronicljiv, mlad in vedoželjen raziskovalec. Sprva je bil nekoliko plašen, a vseeno samozavesten. Počasi, a vztrajno so se med nami pletle vedno trdnjše vezi. Leta 2009 je bil ob pripravi svoje doktorske disertacije že poln ustvarjalnega nemira. Ob obali Dvojnega jezera je tik ob Koči pri Triglavskih jezerih srečal priznanega slovenskega gornika in fotografa Staneta Klemenca. Slučajno sta skupaj fotografirala Dvojno jezero, prepolno alg. Bojanova naravovarstvena žilica mu ni dala miru, da ne bi prepričal takratnega sogovornika, da se kot priznan planinski vodnik in fotograf poda v akcijo za izgradnjo čistilne naprave za bližnjo kočo, ki je bila vir tega onesnaženja. Ves čas ga je zalagal s strokovnimi argumenti in danes tudi zaradi Bojana tam deluje čistilna naprava. Letos poleti je v zasebnem pismu žalostno zapisal: »... čistilna naprava je sicer dober ukrep, a žal prepozno; očitno je v sedimentu toliko hranil za alge, da bodo potrebna desetletja, da se stanje izboljša ...«.

Še bolj samozavesten je postal, ko je leta 2011 dokončal doktorsko disertacijo. Od takrat se je s pridobljenimi znanji vedno bolj uveljavljal v mednarodnem prostoru, kar nedvomno potrjuje pismo profesorja dr. Erica Fouacheja s pariške Sorbone, ki je kot predsednik Mednarodne zveze geomorfologov med drugim zapisal: »... Naš kolega Bojan Erhartič je bil pionir pri raziskovanju geomorfoloških vrednot v Sloveniji ter je razvijal raziskave o slovenski geomorfološki dediščini in geoturizmu, sodeloval je pri razvoju slovenske geomorfološke šole ...«. Bojan si je tak laskav zapis prislužil pri komaj 33 letih!

Vsa naravovarstvena znanja, ki jih je dobil v svojem podiplomskem študiju varstva naravne dediščine in tudi širše, je delil s svojimi delovnimi prijateljicami in prijatelji. Vedno bolj se je na inštitutskem drevesu krepila tudi ta raziskovalna veja. Pridobili smo nekaj atraktivnih raziskovalnih projektov in uživali, ko smo skupaj preučevali različna zavarovana območja, takrat tudi že zunaj Julijskih Alp.

Viharjenja možganov v Bojanovi družbi so bila vedno iskriava. Na službenih poteh smo ure in ure premlevali razne strokovne teme, snovali nove projektne ideje, članke, knjige in podobno.

Velikokrat smo se pogovarjali tudi o Bojanovih potovanjih, še posebej o njegovih izjemnih fotografijah. Fotograf Stane Klemenc je Bojana ocenil takole: »... Z načrtovanjem, vztrajnostjo in potrpežljivostjo je našel prave pogoje za odlično fotografijo. Imel je občutek za svetlobo, barve in kompozicijo. Fotografiranje se je vedno lotil z veliko ljubeznijo in navdušenjem. Noben napor za doseg zadane naloge mu ni bil odveč, razvil se je v odličnega fotografa ...«.

Poseben odnos pa je Bojan imel do Doline Triglavskih jezer, do katere je čutil spoštovanje in dolg. Zato smo prav na Bojanovo pobudo skupaj z upravo Triglavskega narodnega parka začeli snovati obeležitev 90-letnice prvega zavarovanja narave na naših tleh, ki se je zgodilo leta 1924. Na zadnjem skupnem sestanku na Bledu smo ugotovili, da nam manjkajo fotografski posnetki, ki bi iz zraka zaobjeli celotno Dolino Triglavskih jezer.

Tako nas je Bojan 17. oktobra ob 11. uri še zadnjič pozdravil in z navdušenjem poletel nad svoje Julijce. Njegova pot se je končala ob Soči, čudežno pa so se ohranile vse fotografije, ki jih je posnel na svojem zadnjem poletu. Med njimi so tudi posnetki sedmih pravljinih Triglavskih jezer. Vsako jezero za eno leto, ki smo si jih na inštitutu delili z Bojanom.

Drago Perko, Aleš Smrekar

Akademik prof. dr. Andrej Kranjc, sedemdesetletnik

Urednikovo povabilo, da napišem nekaj ob sedemdeset letnici kolega in prijatelja Andreja Kranjca sem sprva z veseljem sprejel. Potem sem razmišljal, da bi bil nalogi verjetno boljše kos kdo od mojih starejših kolegov, a na koncu je nastal tale zapis. Bralce že vnaprej opozarjam, da še zdaleč ne bom naštel še vedno odprto množico Andrejevih dosežkov in prispevkov znanosti ter družbi, ker jih je preveč.

Andreja sem spoznal pred sedemnajstimi leti, ko sem na Inštitut za raziskovanje krasa ZRC SAZU prišel na razgovor za službo. V kavni sobi bivšega Doma v Planini so sedeli moji bodoči sodelavci, med njimi tudi Andrej Kranjc, siva eminenca tega zbora. Vedel sem, da bo njegovo mnenje pomembno in da moja predizobrazba ne sodi med klasične podlage za krasoslovca. A moja bojazen je bila odveč, prav slednje je pomembno vplivalo, da so me vzeli. Verjetno je pomagalo tudi to, da sem bil jamar.

Andreja je v krasoslovje pripeljala zmes jamarstva, študija geografije in arheologije, kar je včasih veljalo skoraj kot recept za krasoslovca. Na Inštitutu za raziskovanje krasa ZRC SAZU, kjer je bil ves čas zaposlen, je vestno opravljal številne funkcije; med drugim je bil več let predstojnik, več kot petnajst let je urejal inštitutsko revijo *Acta Carsologica*, vodil je številne domače in mednarodne projekte, bil je pobudnik, glavni ustanovitelj ter dolgoletni predstojnik podiplomskega študija Krasoslovja, sprva na Univerzi na Primorskem in kasneje na Univerzi v Novi Gorici.

Andrej je bil med prvimi, ki je videl perspektivo slovenskega krasoslovja v mednarodnih povezavah. Navezal je stike s številnimi vodilnimi svetovnimi krasoslovci in to v časih lepe pisave ter pisemskih ovojníc, ko odgovor ni prišel v nekaj minutah, ampak so pisma na drug kontinent in nazaj romala tudi po mesec in več. Te stike njegovi mlajši kolegi ohranjamo in razvijamo še naprej.

Strokovno je deloval na različnih področjih krasoslovja. Magistriral je iz Dolenjskega krasa, doktoriral iz fluvialnih jamskih sedimentov, se ukvarjal z speleologijo, hidrologijo in geomorfologijo krasa. V pisarni, ki sem jo »podedoval« po njem, še vedno hranim ter občasno pogledam v več kot 200 strani debel zvezek prilog njegovega doktorata in ugotavljam, da tega res ne bi uspel izdelati v treh letih,

FRANCI GABROVŠEK

Slika: Andrej Kranjc v solni jami na otoku Qeshm, Hormoška ožina, Iran, 2010.

kolikor je mladim za doktorat dano danes. Vsekakor gre za zanimive, skrbno zbrane in obdelane podatke iz zgodnjega časa informacijske revolucije. Že od nekdaj se je zanimal tudi za zgodovino krasoslovja in tudi na tem področju dal pomemben prispevek.

Andrej je neutrudni organizator. Bil je pobudnik Mednarodne krasoslovne šole, ki smo jo letos v Postojni organizirali že enaindvajsetič, vodil je 7. mednarodni simpozij o sledenju podzemnih voda, je med pobudniki in organizatorji niza srečanj o zgodovini krasoslovja na območju Alp, Dinarskega gorstva in Karpatov (ALCADI) in še bi lahko našteval.

Svoje široko strokovno znanje je vedno nesebično delil z upravniki turističnih jam in parkov. Dolga leta je predsedoval Strokovnemu svetu Škocjanskih jam, intenzivno je sodeloval z upravniki Postojnske jame.

Le malo ljudi tako dobro pozna kras po svetu kot Andrej, ki je svojo strast do stroke uspešno združil s svojo drugo strastjo, potovanji. Že kot študent je veliko potoval, med drugim je več mesecev bival v Afriki. Kasneje je službeno ali zasebno z družino prepotoval večji del sveta. Skorajda ni kraškega območja, ki ga ne bi študijsko obiskal, v večini primerov v okviru vzpostavljenega sodelovanja z lokalnimi krasoslovci. Tu moram omeniti njegovo življenjsko sopotnico Majo, ki jo je spoznal med jamarji in ki je kot knjižničarka Inštituta za raziskovanje krasa ZRC SAZU vzpostavila verjetno najpopolnejšo zbirko krasoslovne literature na svetu. Tudi po upokojitvi še vedno neutrudno potujeta in spoznavata svet (in pri tem ne pozabita na Inštitut poslati razglednico s hudomušnimi verzi).

Kar nekajkrat sem tudi sam potoval z Andrejem in vsakič znova občudoval njegovo radovednostjo in čut za opažanje podrobnosti. Na Kitajskem je nemalokrat rešil našo čast, ko je ob tistem zmrdovanju nas ostalih, edini z navdušenjem poskusil vse jedi, ki so jih prijazni gostitelji prinesli na mizo.

Andreju sem več kot deset let pomagal pri urejanju revije *Acta Carsologica*. Pri tem sem bil vedno znova navdušen nad njegovo odprtostjo do novih idej, voljo do sprememb ter hladnostjo pri reševanju številnih drobnih in manj drobnih težav.

Prijaznost, obzirnost in odprtost krasijo njegov karakter, pa naj bo to v odnosu do študentov, sodelavcev ali znancev. Njegove strokovne in osebnostne odlike so ga pripeljale tudi v Slovensko akademijo znanosti in umetnosti (SAZU), katere član in glavni tajnik je.

Tudi po upokojitvi je do letos vodil podiplomski študij Krasoslovje, tajništvo SAZU-ja pa tako ali tako zahteva celega človeka. Tudi nekdanje sodelavce z Majo pogosto obiščeta – nikoli praznih rok.

In ne nazadnje, ne morem da ne bi požrl obljube iz uvoda: njegova bibliografija obsega preko 1200 enot. Andreju ob njegovem jubileju želim še veliko čilih let, potovanj in strokovne radovednosti.

Franci Gabrovšek

Predkongresne ekskurzije na dinarski kras Slovenije v okviru 16. mednarodnega speleološkega kongresa UIS v Brnu, Češka

Slovenski dinarski kras, 14–20. 7. 2013

16. mednarodni speleološki kongres Mednarodne speleološke zveze (UIS) je potekal od 21. do 28. julija v Brnu na Češkem. Jamarska zveza Slovenije (JZS) je na pobudo čeških organizatorjev med 14. in 20. julijem, organizirala dve predkongresni ekskurziji (ICS) na dinarski kras Slovenije. Ena je bila osredotočena na znanstveni vidik speleogeneze na dinarskem krasu, druga pa na jamarski vidik različnih tipov globokih brezen dinarskega krasa. Člani organizacijskega odbora predkongresnih ekskurzij so bili: Mateja Ferk, Miha Staut, Ines Klinkon (vsi Jamarski klub Železničar), Andrej Mihevc (Jamarsko društvo Logatec) in Jure Tičar (Jamarski klub Brežice). Za obe ekskurziji sta bila izdelana vodnika po ekskurzijah (ISBN 978-80-87857-00-7 in ISBN 978-80-905493-9-5; slika 3). Pri vodenju ekskurzij so pomagali še: Petra Gostinčar, Janez Ferreira Stražišar, Boštjan Vrvišar, Mojca Vrvišar (vsi Jamarski klub Železničar), Marko Erker (Jamarsko društvo Logatec) in Stanislav Glažar (Jamarsko društvo Luka Čeč Postojna). Znanstvene ekskurzije se je udeležilo deset udeležencev iz treh držav (Združenih držav Amerike, Avstralije, Nemčije), jamarske ekskurzije pa šest udeležencev iz treh držav (Združenih držav Amerike, Češke, Japonske). Udeleženci obeh ekskurzij so bili nastanjeni v ČŠOD Rak v Rakovem Škocjanu.

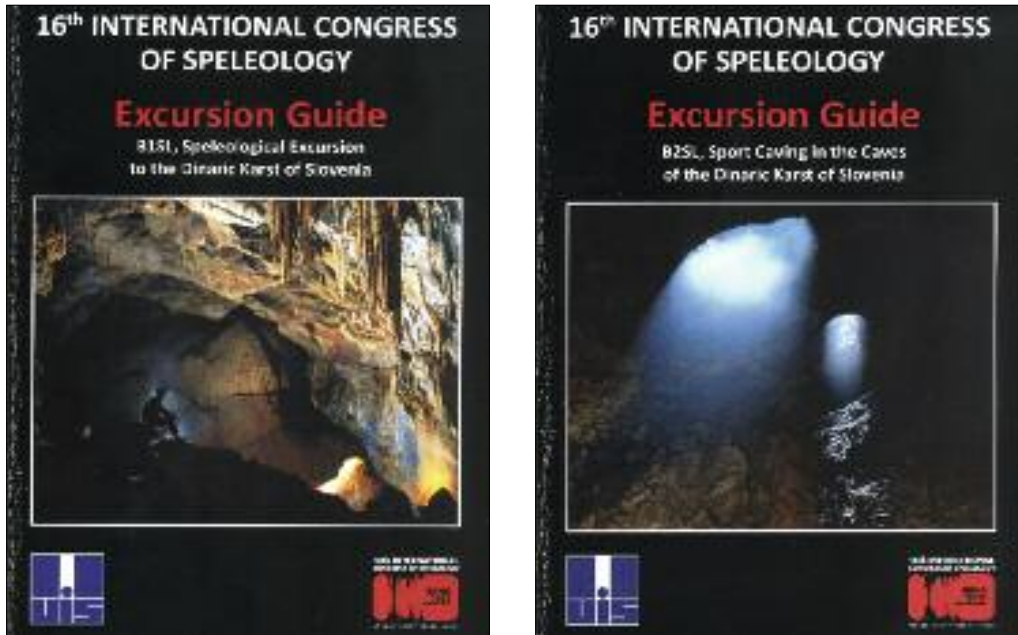
MATEJA FERK

Slika 1: Ekскурziji sta vključevali tudi ogled Škocjanskih jam.

MATEJA FERK

Slika 2: Udeleženci ekskurzij.

Slika 3: Naslovnici vodnikov po ekskurzijah avtorjev Mateje Ferka, Jureta Tičarja, Andreja Mihevca in Mihe Stauta.

Program znanstvene ekskurzije je obsegal terensko delo na: (1) Cerkniskem polju z zaledjem, (2) Planinskem poljem z zaledjem, (3) Matarskem podolju z brkinskimi slepimi dolinami ter (4) planoti Kras. V zgornjem delu Notranjskega podolja smo si ogledali ponore Vodonos in Rešeto na Cerkniskem polju, Križno jamo ter pritok Malega Obrha na Loškem polju z izvirom pri gradu Snežnik. Na Planinskem polju smo si ogledali Planinsko jamo, zatrepno dolino Malni in Unško koliševko na pritočnem delu polja, ter Skedneno in Vranjo jamo v ponornem zaledju polja. Na Matarskem podolju smo si ogledali Račiško pečino, Ulico pečino in brezstropo jamo Ulica pečina, jamo Dimnice ter slepi dolini Brezovica in Odolina. Na Krasu smo si ogledali Divaško jamo in jamo Vilenica ter udornico Risnik in brezstropo jamo v Lipovih dolinah.

Program jamarske ekskurzije je obsegal terensko delo na: (1) Logaški planoti, (2) Trnovskem gozdu, (3) Matarskem podolju ter (4) planoti Kras. Na Logaški planoti smo si ogledali 250 metrov globoko jamo Gradišnica, na Trnovskem gozdu smo se spustili v Veliko ledeno jamo v Paradani do globine 120 metrov ter si ogledali konto Smrekova draga. Na Matarskem podolju smo obiskali 117 metrov globoke Odolinske ponikve, na Krasu pa skoraj 300 metrov globoko Kačno jamo.

Del programa je potekal skupaj za obe ekskurziji. Skupaj smo obiskali: (1) Jezerski hram Kebe, kjer smo si ogledali maketo, multimedijsko predstavitev ter Etnološki muzej Cerkniskega polja, (2) Inštitut za raziskovanje krasa ZRC SAZU ter turistične in neturistične dele Postojnske jame, (3) Škocjanske jame ter (4) 330 metrov globoko jamo Labodnica (*Grotta Gigante*) na tržaške krasu.

Po aktivnem tednu so bili udeleženci navdušeni nad dinarskim krasom, katerega je večina obiskala prvič. Spoznali so raznolike oblike in značilnosti »klasičnega krasa«, ki velja za zibelko krasoslovja in speleologije. Kot smo pričakovali, so bili na koncu prijetno utrujeni, a so Slovenijo zapuščali polni pozitivnih vtisov, ki so jih povzemali z vsjo širino superlativov, ki jih premore angleški jezik. Organizatorji smo z zadovoljstvom ugotovili, da smo z bogatim programom uspeli preseči njihova že sicer visoka pričakovanja o slovenskem krasu, ki upravičeno uživa svetovno slavo.

Mateja Ferka

Raziskovalne igralnice na ZRC SAZU

Ljubljana, 15. in 22. 7. 2013

Poleti 2013 so bile na Znanstvenoraziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti (ZRC SAZU) že devetih organizirane in uspešno izvedene raziskovalne igralnice oziroma delavnice za otroke stare od 7 do 14 let. V preteklih letih se je potrdila domneva, da se želijo otroci skozi igro predvsem sprostiti, medsebojno spoznavati in družiti, vsekakor pa tudi kaj novega videti ter se naučiti. Zato so bile tudi v letošnjem letu organizirane raznovrstne tematske igralnice, ki so jih vodili člani posameznih raziskovalnih inštitutov ZRC SAZU, kakor tudi druge organizacije s svojimi sodelavci. Vsako leto jih oblikuje in koordinira Center za predstavitvene dejavnosti ZRC SAZU pod vodstvom Brede Čebulj Sajko. Delavnice so potekale dva tedna in so bile razdeljene na poljudno-znanstvene vsebine za mešano skupino otrok med 7 in 13 letom starosti. Vsak od sodelujočih inštitutov in drugih organizacij je organiziral svoj tematski dan.

Na Geografskem inštitutu Antona Melika ZRC SAZU smo se odločili, da v letošnjem letu pripravimo igralnici v duhu potepanja in turizma. Naš cilj je bil odkrivanje nepoznanih znamenitosti Ljubljane, zato smo geografski dan poimenovali: »Vandrovec odkriva skrivnosti Ljubljane«. Otroke smo želeli seznaniti s kulturnim izročilom, ki jih skrivajo posamezne zgradbe, znamenja, ulice oziroma deli mesta, ki so zaradi svoje bogate zgodovine zelo zanimive, a širši javnosti slabo poznane. S pomočjo kartografskega gradiva, osnovami orientacije, zgodovinskimi viri in izpričanimi zgodbami, smo otroke popeljali do znamenitosti, ki jih niso poznali. Pri pripravi in izvedbi smo sodelovali: Primož Gašperič, Nina Juvan ter Maruša Goluža (prvi teden) oziroma Rok Ciglič (drugi teden). Oba geografska dneva smo pripravili na isto temo, zaradi različne starostne in spolne sestave skupin pa smo potek in vsebino nekoliko prilagodili.

Po osnovni predstavitvi smo se iz dvorane Zemljepisnega muzeja odpravili do enega od vhodov v Križanke. Tam smo otroke seznanili s potekom igralnice ter začeli z zgodbo o popotniku Pepiju, ki je tematsko povezovala posamezne točke. Pepi je bil izmišljeni »turist«, ki je živel sredi 19. stoletja. Prišel je v Ljubljano in iskal takratne znamenitosti s pomočjo zemljevida iz začetka 19. stoletja. Otroke smo razdelili v skupine po štiri, jim razdelili kopije tega zemljevida in za lažjo orientacijo še sodobne zemljevide Ljubljane. Vsak od njih je prejel knjižico oziroma »potepušnico« v katero je lepil nalepke in vpisoval imena posameznih točk. Najbolj zagnani so imeli nalogo voditi po ulicah do izbranih točk. Te so bile razporejene na celotni poti in so predstavljale glavne znamenitosti, ki si jih je pred mnogimi leti ogledal popotnik Pepi.

V kompleksu Križank smo vstopili skozi velika kovinska vrata, prečkali manjši lapidarij, kjer so razstavljeni ostanke nekdanje cerkve in stari nagrobniki ter skozi del nekdanjega samostana prišli na tako imenovano Peklensko dvorišče. Pred več stoletji so ga občasno uporabljali kot prizorišče sojenja prestopnikom. Na stenah, ki obdajajo dvorišče so številne okrogline oblikovane tako, da so v njih postavili sveče, katerih svetloba je med sojenjem padala na obtoženca. Peklensko dvorišče je bila prva točka, zato so otroci v knjižico nalepili sliko popotnika Pepija in vpisali ime točke. Otrokom smo povedali imena ulic, po katerih nas bo vodila pot ter se z njihovo pomočjo odpravili naprej. Pot smo nadaljevali ob Ljubljani, prečkali Zoisovo cesto, na Vrtni ulici smo si ogledali ostanke nekdanjih trnovskih vrtov in se ustavili v Krakovski ulici. Otroci so se morali potruditi, da so na eni izmed hiš našli kužno znamenje, ki je predstavljalo drugo točko. Spoznali so zgodovinske in geografske značilnosti Krakovega, ki so vplivale na postavev naselja ter bivanje v njem. Zaradi pogostih poplav, močvirnatih tal ter umazanije so bile pred več stoletji bolezni pogost pojav. Znamenje je bilo zelo verjetno postavljeno po kugi, ki je sejala smrt v letu 1599.

Na Emonski cesti smo omenili pomen Rimljanov ter nastanek Emone in videli del ohranjenega južnega zidu ter odšli proti Plečnikovemu mostu prek Gradaščice. Pot smo nadaljevali ob Gradaščici (Gradaška ulica), zavili v Kladezno ter nadaljevali po Rečni in Vrtni ulici do Karlovškega nasipa. Otroci so med hojo s pomočjo uličnih imen spoznavali značilnosti nekdanjega krakovskega predmestja. Na Karlovškem nasipu smo si ogledali še drugo kužno znamenje, prečkali Hrdeckega most, kjer smo omenili njegov izvor, izdelavo ter številna mesta njegovega »gostovanja«, preden so ga obnovili in leta 2011

ROK CIGLIČ

Slika 1: Skupina išče in označuje najdeno točko na zemljevidu.

PRIMOŽ GAŠPERIČ

Slika 2: V notranjosti grajskega zbiralnika vode.

postavili na tem mestu. Po Grudnovem nabrežju smo prišli do Angelskega gradu. Skoraj neopazna zgradba pokaže svojo mogočno podobo šele z vstopom na njeno dvorišče. V zgradbi je bila nekoč mestna kaznilnica, zapor in tudi vojašnica, predstavljala pa je našo četrto iskano točko. Na Zvonarski ulici smo omenili livarne zvonov, ki so nekoč stale na tem mestu ter vilo Samassa, kjer je živela družina, lastnica livarn. Mimo tunela in omenjene vile smo se skozi gozd povzpeli do grajskih Šanc. Tu smo naredili daljši počitek za malico, voditelji pa smo otroke seznanili s pomenom Ljubljanskega gradu, grajskim obzidjem in cesarjem Friderikom III. Habsburškim, v času katerega je grad postal močna srednjeveška utrdba. Ko smo si nabrali novih moči in označili našo peto točko, smo odšli po grajskem sprehajališču v grad, kjer nas je čakala vodička. S Festivalom Ljubljana, ki izvaja turistično ponudbo na gradu, smo se dogovorili za enourni tematski ogled gradu z naslovom »Po poteh Friderika III. Habsburškega«. Otroci so odkrivali javno dostopne in tudi skrite dele gradu, ki so bili še posebej zanimivi. Ogledali smo si obrambni jarek, več vrst strelnih lin, nekdanji vhod v grad, grajsko stranišče, skrivni izhod, grajsko ječo, grajski vodnjak, ki to ni bil in ki je povezan s skrivno potjo iz gradu, cisterno za vodo ter grajske ječe.

V virtualnem muzeju smo si ogledali animirano predstavitev zgodovine gradu in okolice. Po končani predstavitvi, pa smo spoznali način srednjeveškega prehranjevanja, si ogledali kopijo pozlačenega steklenega kozarca ter poskusili sladke dobrote (suho sadje) iz obložene mize deželnega glavarja. Povzpeli smo se na grajski stolp in si ogledali Ljubljano, nato pa smo se po Mačji stezi in Rebri spustili do Starega trga, prečkali Ljubljano prek Šušarskega mostu ter se ustavili na Bregu. V prenovljeni hiši Breg 10, v kateri je nekoč živel tudi Ivan Tavčar, smo si ogledali originalni kamen za ugašanje bakel, ki so ga uporabljali nosači (tudi iz Krakovega). Ker je bila to naša zadnja točka, smo se odpravili proti slaščičarni na Gornjem trgu in tako zaključili geografski dan.

Drugo geografsko igralnico smo izvedli naslednji ponedeljek. Pot je bila enaka prvi, z manjšimi spremembami zaradi prilagajanja skupini oziroma trenutnemu razpoloženju udeležencev.

Primož Gašperič

Začetek projekta WIKIALps
Bolzano, Italija, 1. 10. 2013

Projekt WIKIALps – Wikipedija za kapitalizacijo projektov s področja prostorskega razvoja – je eden od desetih kapitalizacijskih projektov, ki so bili izbrani v petem razpisu transnacionalnega sodelovanja na območju Alp. Njegov namen je preučiti dosežke dosedanjih projektov s tematskih področij »Vključujoča rast« ter »Učinkovitost virov in upravljanje ekosistemov«, jih medsebojno povezati in poiskati njihove medsebojne sinergije. Projekt se bo osredotočil na področje prostorskega načrtovanja in prostorskega razvoja, pri čemer bo povezal do sedaj še nepovezane ukrepe ter pripravil priporočila načrtovalcem, politikom in ostalim deležnikom, kako rezultate projektov s prej omenjenih tematskih področij kar najbolje vključiti v prostorsko načrtovanje. Zavedajoč se dejstva, da so rezultati v preteklosti izvedenih projektov zelo razpršeni, ter da se po nekaj letih izgubijo, je eden izmed projektnih ciljev tudi izdelava spletne enciklopedije WIKIALps, ki bo prispevala k dolgoročni dostopnosti vseh bistvenih projektov rezultatov na območju Alp.

Projekt vodi Evropska akademija iz Bolzana (Italija), sodelujejo pa še Fundacija za varne gore iz Courmayeurja (Italija), Ifuplan: inštitut za okoljsko planiranje in prostorski razvoj iz Münchna (Nemčija), Nacionalni raziskovalni inštitut znanosti in tehnologije za okolje in kmetijstvo iz Grenobla (Francija), Inštitut za interdisciplinarno preučevanje gora Avstrijske akademije znanosti iz Innsbrucka (Avstrija), Švicarski center za gorske regije iz Berna (Švica), slovenski partner v projektu pa je Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU.

Projekt, ki ga sofinancira Evropski sklad za regionalni razvoj, bo potekal od 1. 10. 2013–31. 12. 2014, rezultatom pa boste lahko že kmalu sledili na spletnem naslovu: <http://www.wikialps.eu>.

Janez Nared

Delo s krajevnimi deležniki v okviru projekta SY_CULTour

Črni Vrh, jesen 2012–jesen 2013

Geografski inštitut Antona Melika Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti (GIAM ZRC SAZU) uspešno vodi projekt transnacionalnega sodelovanja za območje Jugovzhodne Evrope SY_CULTour. V njem sodeluje še devet partnerjev iz šestih držav (Bolgarije, Grčije, Italije, Madžarske, Srbije in Slovenije). Poteka že tretje leto, o njegovi uspešnosti pa pričajo dosedanja rezultati, ki so sproti objavljeni na spletni strani projekta (<http://www.sycultour.eu>). Projekt si prizadeva za boljše upravljanje s kulturnimi vrednotami na podeželskih območjih, z namenom pospešitve njihovega gospodarskega in družbenega razvoja. Eno izmed pilotnih območij je območje Občine Idrija. V občini, natančneje v Črnem Vrhu nad Idrijo, je GIAM ZRC SAZU organiziral več delavnic s krajevnimi deležniki. Pri organizaciji in izvedbi delavnic v prostorih turistične kmetije Pr' Mark v Črnem Vrhu, so z inštituta sodelovali: David Bole, Mateja Šmid Hribar, Primož Pipan, Lucija Lapuh in Maruša Goluža. Pri vseh delavnicah je šlo za participativni pristop od spodaj navzgor, pri čemur so bili novi udeleženci vedno dobrodošli.

Na prvi delavnici, 6. novembra 2012, so udeleženci identificirali potencialne vsebine na temo kulturnih vrednot z razvojnim potencialom, ki bi v povezavi s turizmom, rekreacijo, druženjem, obrtjo, kmetijstvom, tradicionalnimi znanji in podobnimi aktivnostmi na širšem območju Črnega Vrha, lahko tvorile podlago za prihodnje razvojne projekte. 23 udeležencev je prepoznalo in razvrstilo 22 kulturnih vrednot z razvojnim potencialom. Najvišje uvrščena kulturna vrednota je bila 'opazovanje neba' v bližnjem astronomskem observatoriju nad Javornikom, ki so ji sledile: trnovski maraton, Matuckarjeva etnografska pot, feldban in ostale.

Na drugi delavnici, 27. novembra 2012, je 18 udeležencev izmed vseh prepoznanih kulturnih vrednot v prvi delavnici izbralo tiste, ki bi bile po njihovem mnenju primerne za razvoj v turistični produkt

DAVID BOLE

Slika 1: Udeleženci druge delavnice izbirajo kulturne vrednote z razvojnim potencialom.

GREGA ŽORŽ

Slika 2: Predstavitev akcij za posamezne kulturne vrednote z razvojnim potencialom na zaključni delavnici.

in njihove ideje podrobneje dodelale. To so bile: opazovanje neba v bližnjem astronomskem observatoriju nad Javornikom, pridelava in predelava lanu, trnovski maraton, Matuckarjeva pot, feldban do Idrije v povezavi s pohodništvom, muzej prve in druge svetovne vojne. Za šest, po mnenju domačinov iz Črnovrške planote, najbolj primernih kulturnih vrednot so pripravili zasnovo v obliki akcij z imeni odgovornih in drugih interesentov za nadaljnje delo na prihodnjih delavnicah.

V marcu 2013 je bilo organiziranih šest usmerjenih delavnic, na katerih so udeleženci izbrane kulturne vrednote z razvojnim potencialom dopolnjevali s podrobnejšimi nalogami, ki so služile za pripravo podrobnejšega akcijskega načrta. Na tretji delavnici, 5. marca 2013, je 10 udeležencev dopolnjevalo akcijski načrt za 'trnovski maraton', na četrti delavnici, istega dne, pa je 10 udeležencev dopolnjevalo akcijski načrt za 'feldban do Idrije'. Na peti delavnici, 7. marca 2013, je 14 udeležencev dopolnjevalo akcijski načrt za 'pridelavo in predelavo lanu', na šesti delavnici, istega dne, pa je 10 udeležencev dopolnjevalo akcijski načrt za 'muzej prve in druge svetovne vojne'. Na sedmi delavnici, 14. marca 2013, je 10 udeležencev dopolnjevalo akcijski načrt 'Matuckarjeva pot', na osmi delavnici, istega dne, pa je 14 udeležencev dopolnjevalo akcijski načrt 'nebo nad Javornikom'.

Na delavnicah so številni udeleženci izrazili interes za izmenjavo izkušenj z upravljanjem pridelave in predelave lanu, kakršno so obudili v dolini Peio v Avtonomni pokrajini Trentino (Italija). Organizirali smo bilateralno izmenjavo z mrežo ekomuzejev s te italijanske pokrajine. Italijanska delegacija z mreže šestih ekomuzejev se je v Sloveniji mudila med 5. in 7. aprilom 2013. Poleg obiska ZRC SAZU v Ljubljani, zeliščarske kmetije Bioplavica v Zagradecu, stare lekarne v Olimju, Čipkarske šole in Mestnega muzeja v Idriji, so 6. aprila 2013 obiskali tudi Črni Vrh, kjer so njihovem mnenju doživeli najtoplejši sprejem. Poleg domačinov, sta goste pozdravila še Bojan Režun z Občine Idrija in Sebastjan Poljanec s Centra za Idrijsko dediščino.

24 Črnovrščanov je ekomuzej v dolini Peio, ki je stranska dolina Sončne doline (*Val di Sole*) obiskalo med 24. in 25. majem 2013. V Peiu pod Ortlerjem smo si ogledali zeliščarsko kmetijo, kjer gojijo zelišča za kozmetične izdelke, zavetišče za ranjene in bolne jelene, muzej prve svetovne vojne in skupno vaško sirarno, v vasi Strombiano pa smo obiskali še najstarejšo ohranjeno hišo (*Casa Grazioli*).

Najpomembnejši del izmenjave pa je bila seznanitev z izkušnjami, ki so jih tamkajšnji domačini pridobili z oživitvijo tradicije pridelave lanu in izdelave lanenih izdelkov. Aktivno smo pomagali pri sajenju lanu, ter se seznanili s postopkom izdelave lanenih niti in tkanjem.

Na deveti, zadnji delavnici, 10. oktobra 2013, se je 31 udeležencev seznanilo s širšimi rezultati dogajanj v Črnem Vrhu v okviru projekta SY_CULTour. Mojca Gorjup Kavčič je predstavila rezultate dela Geoparka Idrija na Črnovrški planoti, ki je potekalo z roko v roki s projektom SY_CULTour ali vzporedno z njim ter načrte za prihodnost. Izdelana je bila brošura o Črnovrški planoti v slovenskem in angleškem jeziku; v skupni nakladi 8000 izvodov. Z označevalnimi in usmerjevalnimi količki sta bili označeni Matuckarjeva pot in Učna pot kraški gozd, izdelan pa je bil tudi načrt ureditve interpretacijske točke v kamnolomu Trebče na temo tektonskega stika. V sklopu Mreže šol v Geoparku Idrija so na obeh poteh gostili 160 sedmošolcev, ki so domov odnesli brošuro in lepo izkušnjo. Po kratkem nagovoru vodje projekta SY_CULTour – Davida Boleta, je Primož Pipan predstavil slikovno poročilo ekskurzije z Črnovrščanov v dolini Peio.

Osrednji del zadnje delavnice je bil namenjen predstavitvi zasnovanih turističnih storitev za posamezne kulturne vrednote z razvojnimi potencialom. Davorina Čebular je predstavila 'pridelavo in predelava lanu', Urška Bajec Rupnik 'Matuckarjevo pot', Ivan Rudolf 'zbirko predmetov iz prve in druge svetovne vojne', Grega Žorž in Ivan Rudolf 'feldban', Rok Vidmar 'opazovanje nočnega neba v astronomskem observatoriju na Javorniku', ter Roman Rupnik 'trnovski maraton'. Sledila je diskusija in obljuba udeležencev, da bodo še naprej aktivno sodelovali pri uresničevanju idej in zamisli.

Skupno se je delavnic v Črnem Vrhu in z njimi povezanih aktivnosti udeležilo okrog 50 različnih oseb. Rezultat delavnic je dokument »Akcijski načrt za Črni Vrh – Načrt upravljanja s kulturnimi vrednotami«, ki lahko lokalni skupnosti služi kot podlaga za prijavo na prihodnje razvojne projekte.

Primož Pipan

